

DIERENWELZIJN FORMING

ERKENDE INSTELLINGEN

Lesnota's voorbereid door Claire DIEDERICH

3 SEPT. 2025 (4U30)

PROGRAMMA:

Woensdag 03/09/2025: Gemeenschappelijk deel: Algemene principes van huisvesting (4u30)

8u-9u30: Dierenwelzijn en wetgeving

9u30-9u45: Pause

9u45-11u15: Gezondheid, het voorkomen van ziekten, hygiëne, advies en ethiek

11u15-11u30: Pause + koffie

11u30-12u30: Sociaal en voedingsgerelateerd gedrag, Relaties met de mens, Huisvesting, Gedrag en voedingsbehoeften

Woensdag 10/09 : Honden: gedragsontwikkeling, selectie, bijten honden (13u-17u30)

Donderdage 04/12 : Hygiëne en Infrastructuren (8u-12u30)

DIERENWELZIJN, WETGEVING

Concepten, DWZ-indicatoren, Situatie in Brussel

EMOTIE

Affectieve reactie, na de evaluatie van een situatie, vergezeld van

- **Subjectieve component** (gevoel)
- **Gedrag component** (veranderlijk)

*Bvb. vrees die vlucht induceert («flight»), immobilisatie «freeze»
of strijd («fight»)*

- **Psychologische component**

Niet specifiek van een emotie

Bvb: stijf haar, zweten, warme/koude huid, diarree of constipatie

Positieve emotie: vreugde, geluk, opgewondenheid

Negatieve emotie: vrees, woede, angst, schuld

LIJDEN

Allereerst moeten we het hebben over

PIJN

Onaangename zintuiglijke en emotionele ervaring geassocieerd met / mogelijk geassocieerd met feitelijke of potentiële weefselschade

Altijd een persoonlijke ervaring

Het onvermogen om te communiceren betekent niet dat de mens of het dier geen pijn voelt. Hij kan het anders uitdrukken (bijv. grimassen van pijn)

(International Association for the Study of Pain, July 2020)

ONGEMAK

Toestand waarin het dier een substantiële inspanning moet leveren of verschillende bronnen aanboren om een (aan)gepast antwoord te bieden op de soms extreme veranderingen van zijn omgeving.

(Dir. Eur. 2010/63/UE)

LIJDEN

Emotionele toestand gekenmerkt door aversie of afkeer, als gevolg van pijn en/of ongemak, wanneer de intensiteit en/of de duur ervan een graad van belangrijkheid vertoont.

Het lijden wordt bereikt wanneer de situatie niet meer draaglijk is voor het dier.
(Dir. Eur. 2010/63/UE)

DEFINITIE VAN HET WELZIJN

Positieve mentale en fysieke toestand, met betrekking tot het voldoen aan lichamelijke en gedragsmatige behoeften, alsook aan zijn verwachtingen.

Die toestand varieert in functie van de **perceptie** van de situatie door het dier.

(ANSES, 2018)

DRIE ELEMENTEN DIE MEN IN BESCHOUWING MOET NEMEN

Wetenschap, Ethiek en Wetgeving houden zich bezig met dierenwelzijn

- **Wetenschap** : probeert de **effecten die de mens op het dier heeft** te kwantificeren vanuit het standpunt van het dier (fysiologie, gedrag, gezondheid, enz.).
- **Ethiek** : bevraging in ethische termen rond het **menselijk handelen** naar dieren toe (hoe worden de dieren behandeld, hoe zouden ze behandeld moeten worden?) – Dat is geen Wetenschap.
- **Wetgeving** : resulteert uit Wetenschap en Ethiek, is de weerspiegeling van de **maatschappelijke regels** inzake het gebruik en de behandeling van dieren (om wreed en onverantwoordelijk gedrag te controleren).

DIERENWELZIJNSCRITERIA ?

Goed

- Fantastisch
- Eerder goed
- Redelijk

Zwak

- OK
- Niet goed
- Ellendig
- Verschrikkelijk

(World SPA)

En u?

Zwak

Goed

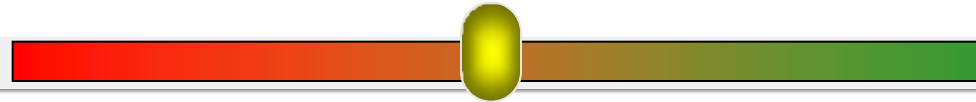
Comfort van de stoel

Honger

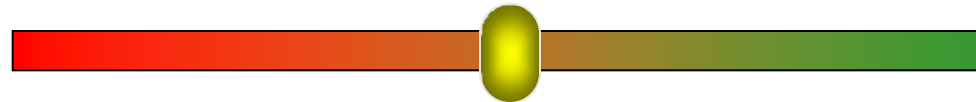
Warm / Koud

Job

Sociaal leven

In het algemeen

(WSPA)

(UK's Brambell Committee, 1965; UK's FAWC, 1992, extrait de Hewson & Main, WSPA 2013)

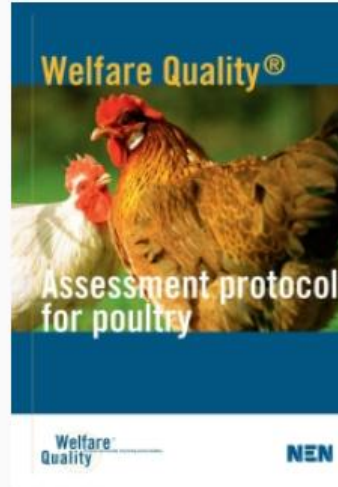
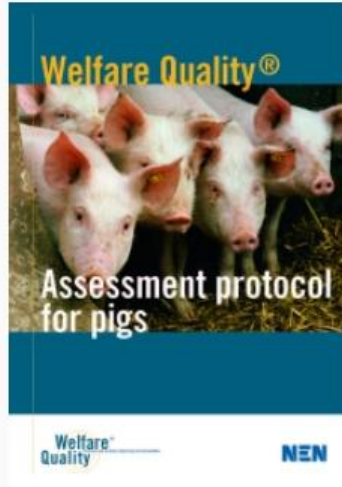
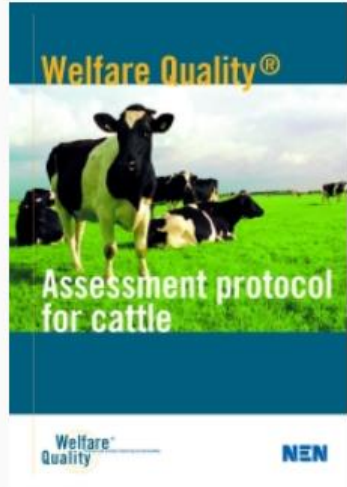

Limieten van deze 5 vrijheden

Besteden aandacht aan

- de preventie van dierenwelzijnproblemen,
maar niet aan positieve emoties
- zijn beperkt tot de **mogelijkheid van dieren om zich aan te passen**
- zijn gelimiteerd tot het **dynamische** aspect van het dierenwelzijn
(nood aan opvolging op lange termijn)

WAFA: Welfare Assessment of Farm Animals

moutons, chèvres, chevaux, ânes et dindes

Accent sur la reconnaissance et l'évaluation de la douleur

2011-2015

EU

[Development, integration and dissemination of animal-based welfare indicators, including pain, in commercially important husbandry species, with special emphasis on small ruminants, equidae & turkeys | WELFARE INDICATORS Project | Fact Sheet | FP7 | CORDIS | European Commission \(europa.eu\)](#)

[Welfare Quality Network | Home](#)

BELANGRIJKE ELEMENTEN OM REKENING MEE TE HOUDEN BIJ EEN EVALUATIE VAN DIERENWELZIJN

Stress is deel van het leven, een beetje stress is nodig om te overleven.

Maar:

- Bij grotere **duur** van de blootstelling aan stress
- Bij hogere **intensiteit** van de stress
- Bij **herhaling** van de blootstelling aan stress

→ Kans op verslechtering van het vermogen van het dier om zich aan te passen

→ Chronische stress

Tableau 1. *Principes et critères du bien-être animal retenus par le projet Welfare Quality®.*

Principes	Critères	
Alimentation adaptée	1	Absence de faim prolongée
	2	Absence de soif prolongée
Logement correct	3	Confort autour du repos
	4	Confort thermique
	5	Facilité de déplacement
Bonne santé	6	Absence de blessures
	7	Absence de maladies
	8	Absence de douleurs causées par les pratiques d'élevage
Comportement approprié	9	Expression des comportements sociaux
	10	Expression des autres comportements
	11	Bonne relation Homme-Animal
	12	Etat émotionnel positif

HOE NEEMT EEN DIER ZIJN OMGEVING WAAR?

OMGEVING

DIER

- **Welzijnsproblemen:** relatief makkelijk te identificeren
 - Slechte lichamelijke toestand
 - Verwondingen
 - Aantasting van de vacht / veren
 - Angst en stressgevoeligheid
- **Positieve mentale toestand:** moeilijker te identificeren
 - « Positieve » gedragingen
 - spel, verkenning, comfortgedragingen
 - Motivatie om te spelen kan verschillen, afhankelijk van de context
Bvb: katten en paarden

HOE NEEMT EEN DIER ZIJN OMGEVING WAAR?

- **Cognitieve vertekening** (dubbelzinnige stimulus)
 - Identificatie van de emotionele toestand van het dier (optimistische of pessimistische reactie)
-
- **Verschillen tussen individuen**
 - Er bestaan verschillende temperamenten
 - Hier rekening mee houden bij het huisvesten (voorkeursgradiënt)
 - Sterke indicator van het welzijn :
 - elke verandering in de gewoontes van een individu MOET de aandacht trekken

HOE NEEMT EEN DIER ZIJN OMGEVING WAAR?

- **De dieren 'lezen'** (hun lichaamstaal observeren)
 - subtiele veranderingen in gedrag en/of houding
 - stand van de oren, rug en staart
 - schaal van faciale uitdrukkingen(vnl. gericht op de uiting van pijn)

Figure 3. Mean Horse Grimace Scale (HGS) scores pre and 8-hours post-procedure.

Facial Coding Unit	Score
Ears stiffly backwards	1
Orbital tightening	0
Tension above eye area	0
Prominent strained chewing muscles	0
Mouth strained and pronounced chin	0
Strained nostrils and flattening of the profile	0
Total pain score	1

a.

Facial Coding Unit	Score
Ears stiffly backwards	2
Orbital tightening	2
Tension above eye area	0
Prominent strained chewing muscles	2
Mouth strained and pronounced chin	1
Strained nostrils and flattening of the profile	1
Total pain score	8

b.

Facial Coding Unit	Score
Ears stiffly backwards	0
Orbital tightening	0
Tension above eye area	1
Prominent strained chewing muscles	0
Mouth strained and pronounced chin	0
Strained nostrils and flattening of the profile	0
Total pain score	1

c.

Facial Coding Unit	Score
Ears stiffly backwards	0
Orbital tightening	0
Tension above eye area	1
Prominent strained chewing muscles	0
Mouth strained and pronounced chin	0
Strained nostrils and flattening of the profile	0
Total pain score	1

d.

Dalla Costa E, Minero M, Lebelt D, Stucke D, Canali E, et al. (2014) Development of the Horse Grimace Scale (HGS) as a Pain Assessment Tool in Horses Undergoing Routine Castration. PLOS ONE 9(3): e92281. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0092281>
<https://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0092281>

HOE NEEMT EEN DIER ZIJN OMGEVING WAAR?

- Belang van het **leerproces** en **positieve interacties** met de mens
 - Geheugen van gunstige en ongunstige evenementen
 - De **manipulatie** van de dieren faciliteren
 - Hun **noden** en **motivaties** bestuderen en bepalen
 - Het werk minderen, hun **autonomie stimuleren**
(automatische drinkbakken/-flessen, niet eender waar defeceren, verdeler van korrels, kattenluik dat automatisch opent, ...)

GEDRAGSINDICATOREN VAN WELZIJN

- Gedragingen die aanwijzen dat het dier het goed stelt
- Gedragingen die aanwijzen dat het dier het NIET goed stelt

-
- Noodzaak om kennis te hebben van:
- het gedragsrepertorium
 - de belangrijke gedragingen ('behoeften')
 - normaal gedrag/ individueel

GEDRAGINGEN DIE AANWIJZEN DAT HET DIER HET GOED STELT

- Alert dier, nieuwsgierig naar de omgeving die het omringt
 - Vertonen van een waaier aan activiteiten (vb: verkennend vermogen)
-
- Interactie met andere soortgenoten
 - Interacties met mensen
 - Vermijden van mensen/ vluchten / toenaderingstijd
 - Spelvaardigheid

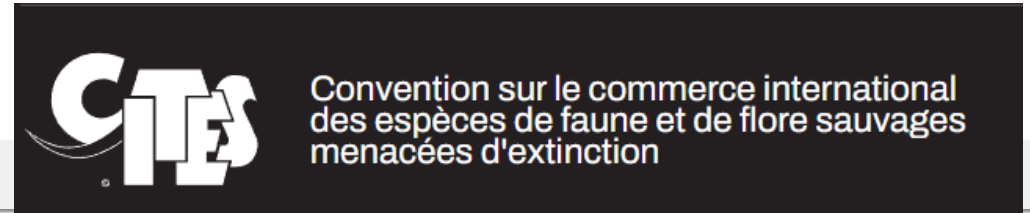
TALRIJKE WETTELIJKE FUNDAMENTEN

1. CITES of Conventie van Washington (5000 soorten)

internationale beheersmodaliteiten van de met uitsterven bedreigde soorten

commercialisering verboden

detentie/ fokkerij toegelaten op aanvraag

2. Europese Unie:

Verordening (EG) 338/97 van de Raad inzake de bescherming van in het wild levende dier-en plantensoorten door controle op het desbetreffende handelsverkeer en haar toepassingsmodaliteiten (**Verordening 865/2006 van de Commissie**: eenvormige toepassing van CITES in de lidstaten)

3. Nationaal: Brussels Hoofdstedelijk Gewest

- **Beschermde soorten te houden (Certificaat nodig)**

zie [Service CITES](#) van de FOD Volksgezondheid, veiligheid van de voedselketen en leefmilieu

+ [webpagina Groene ruimten en Biodiversiteit](#)

voor invasieve soorten (vb. schildpad met rode oren)

+ In functie van de soorten, de grootte en het aantal dieren :

[milieuvergunningen](#) (Klasse 1 tot 3 volgens
hinder en bedreiging voor het milieu en de omgeving)

+ Stedenbouwkundige vergunning (zie elke gemeente)

WETGEVING: TER BESCHERMING VAN WELKE DIEREN?

ALLE dieren (huisdieren en wilde dieren)

Wet dierenwelzijn (1986) :

bescherming van elk dier vanaf het moment waarop een humane interventie er een directe impact op heeft

- geldt voor elke persoon die op een dier ingrijpt
- sancties mogelijk

Ex: vergunning voor het houden van een (wild) dier dat niet op de lijst (+) staat wetgeving mbt wilde dieren die in dierenparken gehouden worden...

In het kader van deze conferentie, zal enkel aandacht besteed worden aan huisdieren.

MILIEUVERGUNNINGEN

<https://leefmilieu.brussels/themas/dierenwelzijn/info-milieuvergunningen>

Wanneer moet u toelating vragen?

Indien u **minstens 6 kleine dieren of een groot dier (zie onderstaande tabel)** huisvest, maakt uw activiteit deel uit van ingedeelde inrichtingen (rubriek 10). Bijgevolg moet u toelating vragen.

Lijst met dieren die beschouwd worden als

Kleine dieren	Grote dieren
Zoogdieren	
Honden in alle maten	Paarden, pony's, muildieren, muilezels, ezels, ...
Katten	Lama's, alpaca's, ...
Schapen en geiten	Koeien, Aziatische buffels, ...
Konijnen, ratten, chinchilla's, cavia's, hamsters, woestijnmuizen, muizen, mara's, degoes, meriones	Varkens,
Bennettwalaby's	
Fret	
Hangbuikzwijnen	
Andere dieren	
Slangen, leguanen, hagedissen	Krokodilachtige reptielen
Spinnen, schorpioenen	

DE HANDEL IN GEZELSCHAPSDIEREN

<https://leefmilieu.brussels/themas/dierenwelzijn/de-handel-gezelschapsdieren>

[Home](#) > [Diensten en aanvragen / Erkende en geregistreerde professionals vinden](#) >

Werken met katten of honden: verplichtingen en voorwaarden

Werken met katten of honden: verplichtingen en voorwaarden

[INSPECTIE](#) | [DIEREN](#) | [HUISDIEREN](#) | [DIERENKWEKERIJ](#) | [VERPLICHTINGEN](#)

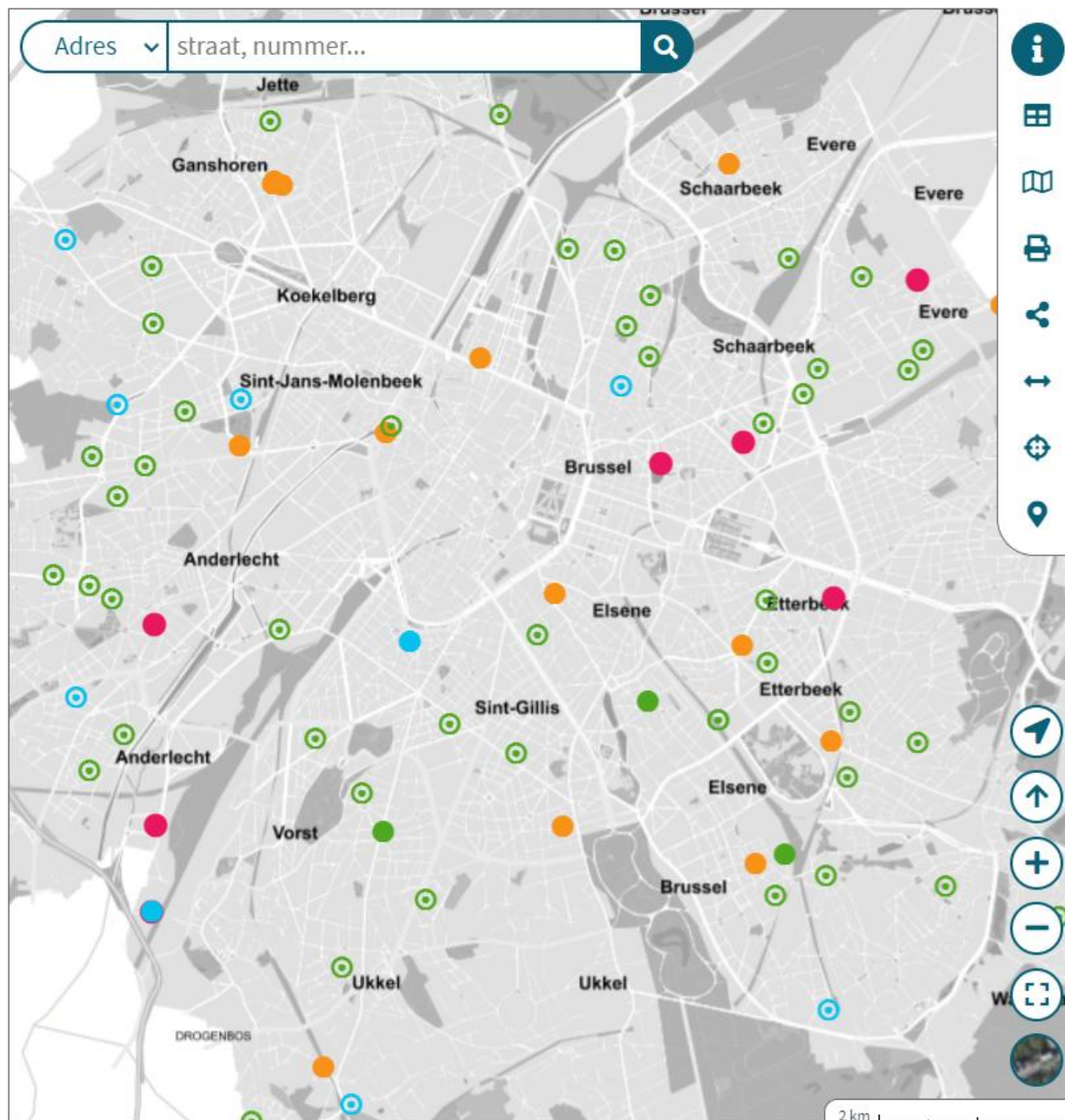
31 januari 2023

Inhoud

1. Wie moet een erkenning aanvragen?	→
2. Hoe verkrijgt u een erkenning?	→
3. Meld wijzigingen	→
4. Hebt u andere toelatingen nodig?	→
5. Aan welke voorwaarden moet u voldoen?	→
6. Overzicht van de nodige documenten	→

Erkende inrichtingen Dierenwelzijn

Deze kaart herneemt alle inrichtingen die door het Departement Dierenwelzijn van Leefmilieu Brussel erkend zijn.

Legende

- Asiel
- Kattenpension
- Hondenpension
- Kattenkwekerij
- Hondenkwekerij
- Handelszaak voor dieren

> De legende van de kaart op de achtergrond tonen

Links

Waar kan ik een dier verkrijgen?

Liste des établissements pour animaux agréés

Date de mise à jour : 02/09/2025 05:02 (88 résultats)

- Exportation Excel
- Version imprimable
- Version néerlandaise

Chercher dans la liste

<u>Nom d'établissement</u>	<u>Adresse</u>	<u>N° d'agrément</u>	<u>Type d'établissement</u>
Al-Samarrai Cattery	1040 BRUXELLES Rue Léon de Lantsheere, 7	HK20233594	Elevage de chats
Aqua Club	1050 BRUXELLES Rue Ernest Solvay, 16	HK56230334	Etablissement commercial pour : • Poissons aquatiques
Aqua Dome	1030 BRUXELLES Chaussée de Helmet, 307	HK51230365	Etablissement commercial pour : • Oiseaux • Poissons aquatiques • Rongeurs • Amphibiens • Reptiles • Tortues aquatiques

Quelles nouvelles mesures pour le bien-être **animal**?

Le Parlement bruxellois a voté en cette fin de législature, 2 modifications de la loi de 1986: d'une part, l'interdiction d'attacher ou d'enfermer dans un espace restreint **un animal** de manière continue et d'autre part, un renforcement des dispositions en vue de restreindre les lieux autorisés pour la vente des animaux.

L'interdiction d'attacher **un animal** en permanence

Cette disposition vise à mettre fin aux animaux attachés ou enfermés en permanence dans de petits enclos. Elle précise qu'en dehors des refuges, il est interdit d'enfermer un chien, un chat ou un lapin dans un espace restreint de manière continue au-delà de ce qui est nécessaire. Cela vaut également pour les animaux détenus dans les véhicules (sauf les caravanes) ainsi que pour les animaux de rente élevés dans des cages. L'**animal** doit pouvoir disposer de sa liberté de mouvement.

Des règles renforcées pour le commerce des animaux

Les règles concernant la vente d'animaux ont été renforcées. Outre le fait de ne pas pouvoir commercialiser des chiens et des chats dans espaces de vente, il est interdit de commercialiser - et d'exposer - tous les animaux vivants (sauf les invertébrés comme les homards, crabes...) dans les espaces publics, les marchés, les foires, les salons ainsi que dans les devantures de magasin.

DE IDENTIFICATIE EN REGISTRATIE VAN DIEREN

<https://environnement.brussels/thematiques/bien-etre-animal/lidentification-et-lenregistrement-des-animaux>

[Home](#) > [L'environnement à Bruxelles / Veiller au bien-être animal](#) >

Identification et enregistrement des animaux

Identification et enregistrement des animaux

Saviez-vous que l'identification et l'enregistrement sont obligatoires pour les chiens et les chats à Bruxelles ? Découvrez les démarches et également, les règles si vous voyagez avec un furet ou l'identification des autres animaux.

[INSPECTION](#) | [ANIMAUX](#) | [CHATS](#) | [CHIENS](#) | [ANIMAUX DE COMPAGNIE](#)

le 20 mars 2025

Les chats

La meilleure façon de vous assurer que votre chat retrouvera toujours le chemin de la maison, est de le faire identifier et enregistrer.

Cette procédure permet en effet à de nombreux chats perdus de retrouver leur maître, ce qui réduit le nombre de chats qui finissent dans un refuge pour animaux. Depuis le 1er mars 2023, tous les chats de la région bruxelloise doivent être identifiés avant d'avoir **12 semaines**, même ceux nés avant le 1er novembre 2017. Pour ceux-ci, un délai de mise en conformité est accordé jusqu'au 1er juin 2023.

Les chiens

Depuis le 1er septembre 1998, tous les chiens doivent être identifiés et enregistrés.

Les furets

Pour le **furet**, l'identification et l'enregistrement ne sont pas obligatoires sauf si vous comptez voyager hors du territoire belge. Il faut alors faire vacciner votre animal contre la rage et l'identifier. Le vétérinaire vous délivrera un passeport européen.

Autres animaux

1) Les animaux exotiques

L'identification

Les espèces moins courantes ou les espèces exotiques menacées reprises sur la liste CITES de l'Annexe A (CE) (ex. aras, tortue terrestre de Grèce, rapaces indigènes) et qui changent de propriétaire doivent être marquées de façon indélébile.

Pour les oiseaux, cela consiste à leur mettre une bague fixe à la patte.

Pour un reptile ou un mammifère, une micropuce est nécessaire.

L'éleveur de ces animaux doit disposer d'un [certificat CITES \(.PDF\)](#) reprenant ce numéro d'identification. [Site SPF santé publique](#)

2) Les animaux de rente

L'identification des animaux de rente relève de la compétence de [l'AFSCA](#).

Pour plus d'informations vous pouvez consulter le site de la [DGZ](#) (NL) ou le site de [l'ARSIA](#) (FR).

Fiche d'information sur les enregistrements de chiens en Région de Bruxelles-Capitale dans la base de données Dog ID

	Nombre d'enregistrements (cumulé, chiens <20 ans ¹)	Nouveaux enregistrements	Nombre de chiens déclarés comme 'volés'	Nombre de chiens déclarés comme 'perdus'	Nombre de chiens déclarés comme 'décédés'	Top 5 des noms de chiens mâles	Top 5 des noms de chiens femelles	Top 5 des races
2021	89.204	3790	15	50	836	1. Simba 2. Max 3. Rocky 4. Jack 5. Leo	1. Bella 2. Maya 3. Luna 4. Lola 5. Nala	1. Chihuahua 2. Bouledogue Français 3. American staffordshire terrier 4. Teckel 5. Berger
2022	89.167	3171	10	43	430	1. Max 2. Snoopy 3. Toby 4. Simba 5. Rocky	1. Luna 2. Lola 3. Bella 4. Nala 5. Maya	1. Canis vulgaris 2. Chihuahua 3. Labrador retriever 5. Border Collie 6. Teckel
2023	88.384	2921	15	25	376	1. Simba 2. Max 3. Milo 4. Rocky 5. Loki	1. Bella 2. Luna 3. Lola 4. Maya 5. Kira	1. Chihuahua 2. Canis vulgaris 3. Border Collie 4. Teckel 5. Spitz allemand
2024	87304	2778	16	36	506	1. Rocky 2. Max 3. Simba 4. Milo 5. Marley	1. Bella 2. Luna 3. Nala 4. Maya 5. Lola	1. Chihuahua 2. Spitz allemand 3. Bouledogue français 4. Canis vulgaris 5. Teckel

Fiche d'information sur les enregistrements de chats en Région de Bruxelles-Capitale dans la base de données Cat ID

	Nombre de (premiers) enregistrements (cumulé)		Nouveaux enregistrements	Nombre de chats déclarés comme 'volés'	Nombre de chats déclarés comme 'perdus'	Nombre de chats déclarés comme 'décédés'	Top 5 des noms de chats mâles	Top 5 des noms de chats femelles
2022	47145		9136	1	21	26	1. Simba 2. Tigrou 3. Cookie 4. Caramel 5. Snow	1. Luna 2. Nala 3. Bella 4. Mia 5. Maya
	Stérilisé	Non stérilisé						
	34645	12770						
2023	57241		9826	2	24	18	1. Simba 2. Tigrou 3. Cookie 4. Leo 5. Milo	1. Luna 2. Nala 3. Mia 4. Mimi 5. Bella
	Stérilisé	Non stérilisé						
	41409	15832						
2024	66918		9950	5	42	37	6. Simba 7. Milo 8. Cookie 9. Tigrou 10. Leo	6. Luna 7. Nala 8. Mia 9. Mimi 10. Bella
	Stérilisé	Non stérilisé						
	48181	18737						

INFORMATIE VOOR DE KOPER

Advies en ethiek

27.04.2007 – K.B. ERKENNING EN VERHANDELING

Afdeling 2. - Bijzondere voorwaarden voor verhandeling van dieren door de inrichtingen

Onderafdeling 1. - Algemene voorwaarden

Art. 29. § 1. De verantwoordelijke van een kwekerij of een handelszaak geeft aan de koper-particulier de nodige richtlijnen met betrekking tot **voeding, huisvesting en verzorging** van het dier.

GOED NADENKEN VÓÓR UW AANKOOP

- familiale situatie (vrijgezel, gezin met kinderen, koppel)
- woonplaats (huis met/zonder tuin, appartement, stand of platteland, ...)
- tijdsbesteding (werklast, verplaatsingen, sport(en), reizen, ...)
- financiële middelen
- voorkeur op vlak van diersoort, ras, geslacht

FORMULIER

Lijst van vragen te stellen vóór de verwerving van een hond.

[Goed nadenken vóór uw aankoop | Leefmilieu Brussel](#)

WAAR EEN GEZELSCHAPSDIER VINDEN?

- Particulieren (via gespecialiseerde media of mond-tot-mondreclame – niet via sociale media)
- erkende fokker (honden en katten, minimum 3 nesten per jaar)
- fokker-handelaars (enkel honden)
- erkende handelszaken (alle dieren BEHALVE honden en katten)
- erkende asielen

verkoop verboden op openbare weg, markten, salons, tentoonstellingen

SCHATTING VAN DE KOSTEN

Bron: <https://www.idealofr/mag/2018/03/06/accueillir-un-chat-ou-un-chien-check-list-et-budget/>

Hond:

- Aankoop : van 250€ (indien adoptie) tot 1500€ (indien ras)
- Jaarlijks onderhoud (alle uitgave inbegrepen) : tussen 400€ en 1200€ /jaar

Kat

- Aankoop : van 150€ (indien adoptie) tot 1500€ (indien ras)
- Jaarlijks onderhoud (alle uitgave inbegrepen) : tussen 350€ en 1000€ / jaar

Konijn, muis, hamster...

- Aankoop : van 10€ tot 100€ (waarin kooi en accessoires)
- Jaarlijks onderhoud (alle uitgave inbegrepen) : tussen 100€ en 350€ / jaar

Vissen

- Aankoop : van 1,5€ tot 50€ (+ aquarium en accessoires)
- Jaarlijks onderhoud (alle uitgave inbegrepen) : tussen 5€ en 500€ / jaar

Vogels

- Aankoop : van 7€ tot 1500€ (+ kooi en accessoires)
- Jaarlijks onderhoud (alle uitgave inbegrepen) : tussen 50€ en 400€ / jaar

VISSEN : TE VERMIJDEN FOUTEN

- te klein aquarium, ongepaste vorm
- overvoeden (organisch afval)
- overbevolking (30 tot 50L water / goudvis)
- onvoldoende filtratie (debiet $5 \times$ volume aquarium, 300L/u minimum)
- filter niet geactiveerd

(stikstofcyclus, $\text{NH}_3 \rightarrow$ nitrosomonas $\text{NO}_2 \rightarrow$ nitrobacter NO_3 Nitraten)

- filter te veel gereinigd (gewoon reinigen met lauw water maar bacteriën niet verwijderen)
- te veel vers water in 1 keer (max. 50%)
(gekleurd of stinkend water = te kleine filter of te veel water)
- geen quarantaine voor nieuwe vissen
(quarantaine van 7 dagen, in een aparte bak met gewoon ontsmettingsmiddel)
- artificiele planten (echte planten: ademen, filtratie van het water)

VISITEZ BRUXELLES

LA VILLE
DE STAD

BIEN-ÊTRE ANIMAL

FR

Vous êtes

Plan du site

MyBXL

Démarches

Horaires

RDV

En direct

Vie politique

Transparence

Participez

Emploi

Carte

Demain

Accueil // Bien-être animal

Bien-être animal

Primes

Animaux de compagnie

Animaux en détresse

Animaux sauvages

Législation et cadre
réglementaire

+ VOIR AUSSI

**Dogolympics. Premières olympiades pour
les chiens !**

**Comment protéger votre animal de la
chaleur ?**

La saison des moustiques tiges a commencé

Que faire avec un animal blessé ?

Aidez les batraciens à traverser la route à Neder-Over-Heembeek

Campagne "Prenons-en soin"

[Home](#) > [Outils et données / Cartes](#) > Où promener mon chien ?

Où promener mon chien ?

Promener son chien en liberté à Bruxelles ? Des espaces et horaires sont prévus pour lui permettre de se défouler tout en respectant les autres usagers et animaux du parc.

[ANIMAUX](#) | [ESPACES VERTS](#) | [BIEN-ÊTRE](#) | [CHIENS](#) | [PROMENADE](#)

le 8 avril 2021

Dans les parcs, les chiens doivent être tenus en laisse. Cependant, des zones autorisant la promenade sans laisse ont été spécialement aménagées dans certains parcs. D'autres parcs proposent des horaires définis durant lesquels les chiens peuvent se promener en liberté. Les propriétaires doivent maîtriser le comportement de leurs animaux en permanence. Le bien-être des chiens, comme des autres animaux du parc, et la bonne cohabitation entre usagers du parc sont des priorités pour nous.

En suivant le lien ci-après, vous trouverez la carte des espaces où les chiens peuvent se promener sans laisse en Région de Bruxelles-Capitale. Vous pouvez cliquer sur les différents espaces pour avoir plus d'informations.

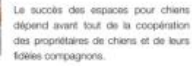
bruxelles
environnement
brussels ea

ENVIRONNEMENT

Pour faciliter la vie de leur maître, tout en veillant au respect de tous les utilisateurs des parcs et à la propriété de l'environnement, la Région de Bruxelles-Capitale prévoit dans certains de ses espaces verts des zones spécialement aménagées à l'attention des chiens. Des « zones chiens sans laisse » où, sous la surveillance de leur maître, les chiens peuvent courir, jouer, gambader en toute sécurité et sans gêner les autres.

Le règlement de parc impose depuis toujours que tous les chiens soient tenus en laisse, exception faite des zones clairement signalées comme zones chiens sans laisse.

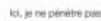
Dans un souci de cohérence, et afin de respecter tous les publics fréquentant les parcs, le règlement, qui veut que les chiens soient **toujours** tenus en laisse, est appliqué et des zones chiens sans laisse sont développées.

Les différentes zones sont facilement identifiables grâce aux panneaux illustrés ci-contre. Les nouveaux panneaux seront progressivement mis en place.

ici, je suis en laisse

Une zone chiens sans laisse

... un « accident » ou un « outil » restent toujours possibles. Si c'est le cas, en dehors des « canistes », le maître veillera à ramasser la déjection à l'aide d'un sacnet.

ILS NE DEMANDENT QU'À VOUS AIDER...
Les gardiens de parcs et les jardiniers de Bruxelles Environnement œuvrent pour le respect de l'environnement en Région de Bruxelles-Capitale, mais s'assurent également du confort des promeneurs et des usagers des parcs régionaux bruxellois. N'hésitez pas à leur demander conseil. Ils sont là pour vous aider !

En vous remerciant pour votre compréhension et votre collaboration.

02 775 76 75
ENVIRONNEMENT.BRUSSELS

Bruxelles Environnement / Leefmilieu Brussel

0 2 km

Bruxelles Environnement / Leefmilieu Brussel

Le Département Bien-être animal ne peut pas vous aider dans les cas suivants :

Quelle est la situation qui vous préoccupe ?

Qui pouvez-vous contacter ?

Quelle est la situation qui vous
préoccupe ?

Qui pouvez-vous contacter ?

Chien dangereux

la police

Chien perdu

[les refuges](#) ou la police locale

Nuisances liées aux aboiements d'un
chien

la police locale

Lutte contre les maladies animales

le SPF Santé publique, Sécurité de la chaîne alimentaire et
Environnement

Commerce d'espèces menacées - [CITES](#)

le SPF Santé publique, Sécurité de la chaîne alimentaire et
Environnement

Animaux sauvages

le Département des Espaces verts et [Biodiversité](#) de
Bruxelles Environnement

Chat errant

votre administration communale

PAUSE 1

GEZONDHEID, PREVENTIE VAN ZIEKTEN

bruxelles
environnement
.brussels

27.04.2007 – K.B. ERKENNING EN VERHANDELING

Onderafdeling 2. - Verzorging van de dieren en beheer van de inrichting

Art.5 § 4. De dieren worden tenminste tweemaal per dag gecontroleerd. Indien de dieren niet gezond lijken te zijn of gedragsstoornissen vertonen, neemt de verantwoordelijke onmiddellijk de nodige stappen om de oorzaak vast te stellen en dit te verhelpen. Indien nodig doet hij een beroep op de contractdierenarts. 4

§ 5. De verantwoordelijke treft de nodige voorzorgen en schikkingen om een goede gezondheid van de dieren te waarborgen. Deze omvatten in het bijzonder :

- 1° het op passende wijze isoleren van zieke dieren;
- 2° een adequaat toezicht op de nieuw binnengekomen dieren die, indien nodig, afgezonderd gehouden worden;
- 3° de regelmatige **reiniging** en **ontsmetting** van de dierenverblijven en lokalen en van de materialen waarmee de dieren in contact komen;
- 4° maatregelen tegen het binnendringen van **dieren die ongewenst zijn en ziekten overbrengen**;
- 5° de bestrijding van inwendige en uitwendige **parasieten**;
- 6° het van elkaar gescheiden houden van soorten of dieren die elkaar, al dan niet van nature, vijandig gezind zijn.

GEDRAGINGEN DIE AANWIJZEN DAT HET DIER HET NIET GOED STELT

- Beperkte activiteit (bvb.: geen spel, geen reactie op ext. stim.)
 - verveling, frustratie (eentonige omgeving, afzondering/opsluiting)
 - ziek dier
 - pijn
- Abnormale angst of agressie tegenover de mens of soortgenoten (met betrekking tot normale relaties of slechte ervaringen)
- Stereotypieën (zouden adaptatief zijn ? Mason, 2006. Uiteindelijk NIET, Mason & Burn, 2011)
- Andere gedragingen:
 - Omgeleide gedragingen: verenpikken, staart biggetje (Nicol, 2011)
 - Zelfverminking: likgranuloom, hond (Virga, 2003)

GEDRAGINGEN IN GEVAL VAN ZIEKTE, STRESS OF PIJN

Acuut	Chronisch
Zich afzonderen	Zich afzonderen
Abnormaal uitzicht	Gewichtsverlies
Gewijzigde houding (vb. gebolde rug)	Weinig of geen uitwerpselen in de kooi
Gewijzigde ademhalingsfrequentie, moeizamere ademhaling	Klittende vacht, traanvorming
Verminderde activiteit of agitatie	Gewijzigde vachtverzorging (meer/minder), zelfverminking
Gewijzigde eetlust of dorst	Gewijzigd uitzicht of houding
Tandenknarsen (vb. konijn)	Verminderde waakzaamheid
Weerstand bieden tegen manipulaties (optillen bvb.)	Weigeren zich te verplaatsen
Vocalisaties	Gewijzigde ademhaling
	Gewijzigd gedrag
	Weerstand bieden tegen manipulaties

→ ! Belangrijk om het dier goed te kennen!

27.04.2007 – K.B. ERKENNING EN VERHANDELING

QUARANTAINELOKAAL (ART. 19/4)

- afgezonderd van de andere dieren en van het publiek en is gelegen buiten de plaatsen waar er veel passage is
 - Van voldoende ruim om er alle dierenafkomstig uit een andere kwekerij tegelijkertijd onder te brengen, en in aparte omheinde ruimtes volgens bronnen
-
- voldoende geventileerd
 - voorzien zijn van een stevige vloer die kan worden schoongemaakt en van muren die tot op een meter hoogte afwasbaar zijn;
 - beschikken over koud en warm water

Minimale verblijfsduur in het quarantainelokaal : vijf dagen (kan op aanraden van de contractdierenarts of van de Dienst verlengd worden)

SANITAIRE AFZONDERING: ALGEMENE PRINCIPES

- Sanitaire toestand van de dieren kennen bij aankoop (vertrouwen)
- Niet vergeten de mens te beschermen tegen de biologische risico's
- Weg vooruit en regel van de 'S'
(Afscheiding van de gezonde sector van de bevulde sector) :
 - In een afzonderlijk lokaal
 - Dieren bezocht na de andere voor de dagelijkse verzorging
- Materiaal en kooien voor sanitaire afzondering
- Bioveiligheidsmaatregelen: voetbad, wegwerphandschoenen, ontsmetten van de handen
- De eetlust, het gedrag, de eliminatie en het gewicht van de dieren bewaken

SANITAIRE AFZONDERING: TIJDSDUUR ?

- Honden/katten: 5 dagen (GBP Animaleries, France)
 - Andere gewervelden: 2 dagen
 - sociale verrijking garanderen door vertrouwdheid
-
- Vissen : geen termijn
 - (maar kwaliteit van het water en geen vermenging van de groepen)
 - Reptielen/Schildpadachtigen:
 - Minimum 6 maanden (in functie van de soorten en hun besmettelijke ziektes en hun immuniteit) (Doneley et al. Eds, p. 49)
 - Ongewervelden (schorpioenen, spinnen, slakken,...):
 - 4 à 6 weken (Meredith & Redrobe Eds, p. 285)

REINIGING EN ONTSMETTING

Sources: ANSES 2017: Rapport Expertise collective GBP Animaleries, FNMJ et PRODA.F., 2016 : GBP Animaleries

Onderafdeling 2. - Verzorging van de dieren en beheer van de inrichting

Art. 5. § 5. De verantwoordelijke treft de nodige voorzorgen en schikkingen om een goede gezondheid van de dieren te waarborgen. Deze omvatten in het bijzonder :

3° de regelmatige reiniging en ontsmetting van de dierenverblijven en lokalen en van de materialen waarmee de dieren in contact komen;

<https://programmerefugeroyalcanin.ning.com/profiles/blogs/nettoyage-vs-d-sinfection-pourquoi-le-personnel-des-refuges-doit> (Emmanuel Fontaine)

ALGEMENE REGELS

-« Beter een goede schoonmaak zonder ontsmetting, dan een ontsmetting zonder schoonmaak »

-1 : **Schoonmaken** (wegnemen van zichtbaar of onzichtbaar afval) – 80% van de infecterende agenten/oorzaken

-2: **Ontsmetten** (vernietiging van de ziekteverwekkers/ziektekiemen die tijdelijk op de propere oppervlakten achterblijven) – 20%

(**Steriliseren**: duurzame en volledige vernietiging)

- Keuze van de producten in functie van:
 - Veiligheid van de levende wezens, van de materialen en de omgeving
- Graad van vervuiling (netheid + reductie van biofilm)
- Te behandelen plaatsen (ziekenhuis $\neq$ kwekerij/fokkerij, private persoon)

REINIGEN = IETS PROPER MAKEN

Organische afval verwijderen, **fysieke properheid beogen**

- mechanische actie (borstelen, verdunnen, opzuigen oplosbaar maken)

De drager niet beschadigen (erosie, druk)

- chemische actie
 - producten voor levensmiddelen
 - concentraties en gebruiksvoorwaarden
 - temperatuur (het reinigend effect verhogen)
 - frequentie
- sponzen (gebruiken ?), theedoeken, handdoeken

DESINFECTEREN / ONTSMETTEN: HET DODEN VAN PATHOGENE MICRO-ORGANISMEN OF HET VOORKOMEN VAN DE GROEI ERVAN (KIEMEN VAN DE OMGEVING)

We streven naar microbiologische reinheid.

Verdunning, gebruikstemperatuur (60-80°C),
toepassings- temperatuur, omspoelen
Frequentie (voor elke groep dieren)

Nagloed

De dieren buiten zetten (zijn ook organisch materiaal), ook gedurende de contacttijd en het spoelen

Kattenverblijf: Spot-cleaning (geen 'grondige' reiniging of ontsmetting maar lokaal, in het hok van het dier wanneer alleen gehuisvest, met weinig manipulaties)

CATEGORIE	Tps de contact?	Rinçage?
Hypochlorite de Sodium (Eau de Javel)	Au moins 10 min	OUI
Ammoniums quaternaires	Au moins 10 min	OUI
Peroxymonosulfate de potassium (Virkon®, Trifectant)	Au moins 10 min	NON
Hypochlorite de Calcium (Wysiwash®)	Au moins 2 minutes	NON
Dichloroisocyanurate de Sodium (Bruclean®)	Au moins 10 minutes	OUI
Peroxide d'Hydrogène Accéléré (Accel® TB)	De 1 à 5 minutes	NON

Productkeuze afhankelijk van de ziekteverwekker

De minst resistente pathogenen

- Virus RNA,
- Mycoplasma
- Virus met enveloppe
- Protozoa
- Gram +
- mycosen gram-
- **Mycobacteriëën**
- **Sporen van schimmels**
- **Sporen van bacteriëën**
- **Oocysten van protozoa**

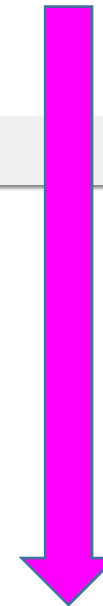
De meest resistente pathogenen

Bleekmiddel

Verdunning en functie
van het doelwit:

1/32 Parvovirus

1 / 10e Ringworm

HOND/KAT

Reiniging :

Water met zeep dagelijks idealiter warm

Voor katten: water met azijn

Ontsmetting

Dettol of water met bicarbonaat (1 tot 4 eetlepels/1 liter water)
eenmaal per week of bij het verschonen van dieren

Bleekmiddel voor de kattenbak.

-Waterdieren/ Aquatische soorten: bijzonderheden

- overhevelen van de bakken
 - mechanische filtrering (gescheiden groepen dieren per filtreringseenheid)
 - gebruik van UV lampen om het water te saneren
 - voorzorgen nemen bij de reiniging van de biologische filters (handschoenen dragen, overheveling met de mond verboden)
 - beschikken over een biologische bacteriefilter die reeds actief is in het aquarium voor de komst van nieuwe dieren
 - proper ≠ zonder vrije of ingekapselde ziekteverwekkers
- Zich vergewissen van de afwezigheid van infectie antecedenten in de gebruikte watereenheden.

EFFETS DES BIOCIDES SELON LEUR CONCENTRATION

Een biocide die doodt
microben (bacteriën; virus;
schimmel) =

ontsmettingsmiddel

antibioticum

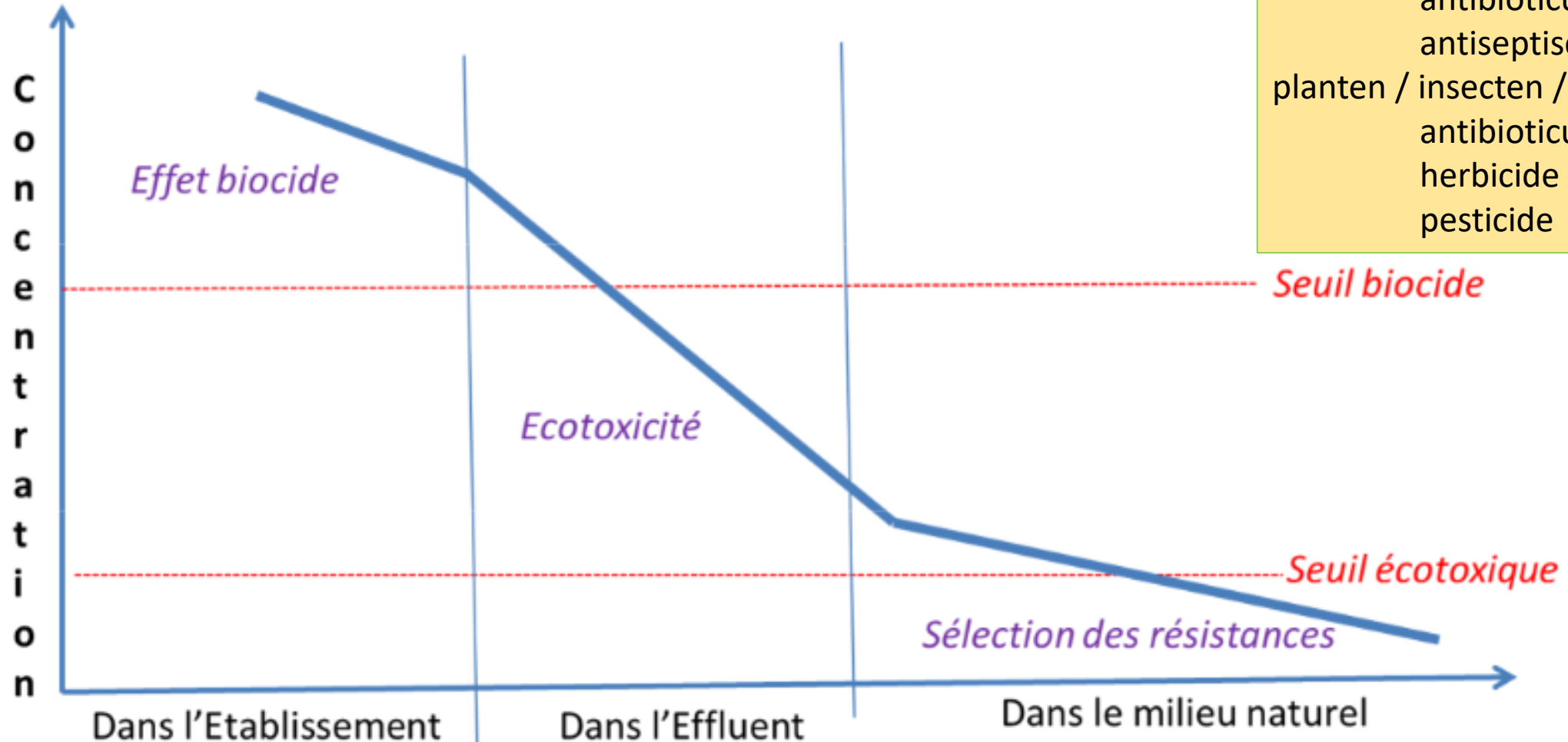
antiseptisch

planten / insecten / dieren =

antibioticum

herbicide

pesticide

Geen Javel
Component van commerciële producten

Désinfectants de surfaces						
Principe actif	Usage clinique	Spectre activité	Précautions / Risques	Incompatibilité	Conservation	Remarques
Alcools (alcool éthylique)	Désinfection du petit matériel médico-chirurgical	Gram + : +++ Gram - : +++ Mycobactéries: ++ Spores : - Virus : + Champignons: +	- Non actif sur les spores - Inflammable, volatil	Avec d'autres désinfectants	- Jusqu'à la date de péremption - Fermer après chaque emploi	- Aucune toxicité - Tendance à durcir les plastiques - Pas d'action rémanente
Aldéhydes	Désinfection du matériel médico-chirurgical, surfaces	Gram + : +++ Gram - : +++ Mycobactéries: + Spores : ++ Virus : + Champignons: ++	- Très irritant sur la peau et les muqueuses - Allergisant - Odeur désagréable - Doit être manipulé avec des gants			- Biodégradable - Ne peut pas être utilisé comme antiseptique - Inactivé par les matières organiques - Fixe les prions
Ammoniums quaternaires (Chlorure de benzalkonium)	Utilisés avec d'autres principes actifs	Gram + : +++ Gram - : + Mycobactéries: - Spores : - Virus : +/- Champignons: ++	- Réaction d'hypersensibilité - Doit être manipulé avec des gants - Ne pas utiliser avec les composés anioniques	- Substances anioniques ex. savon - Autres désinfectants	Si solution de pré-désinfection, changer toutes les 2 semaines	- Non actif sur les spores et les mycobactéries ainsi que certains Gram- - Attention à la contamination des solutions moussantes
Amines (Glucopro-tamine, Alkylamine)	Désinfection des surfaces et des instruments	Gram + : ++ Gram - : ++ Mycobactéries : ++ Spores : ++ Virus : ++ Champignons : +	- Pas de toxicité connue	- Aldéhydes - Substances anioniques, ex. savon - Autres désinfectants		- En association avec les ammoniums quaternaires (Alkylamine) - Peu actif sur les virus enveloppés

Kooien Grond

Oplossing 2,6% - Concentraties in de praktijk

Désinfectants de surfaces (2)						
Principe actif	Usage clinique	Spectre activité	Précautions/Risques	Incompatibilité	Conservation	Remarques
Composés chlorés (Eau de Javel)	- Désinfection des surfaces (javel)	Gram + : +++ Gram - : +++ Mycobactéries : + Spores : ++ Virus : ++ Champignons : +	- Irritant à forte concentration - Corrosif pour les métaux	- Métaux Corrosion Inox	- Non dilué: 1 mois au frigo - Dilué: utiliser tout de suite	- Ne pas mélanger avec d'autres produits - Attention à la date de validité
Oxydants (eau oxygénée, permanganate de potassium, acide péracétique)	- Désinfection des filtres hémodialyse (acide péracétique) - Désinfection eau (permanganate de potassium)	Gram + : +++ Gram - : +++ Mycobactéries : ++ Spores : +++ Virus : + Champignons : +	- Produits desséchants et dangereux - Risque de brûlures - Ne pas utiliser pour irrigations de cavités - Pas de contact avec les yeux - Explosif	- Corrosif pour les métaux		- Coloration brune Usage: pulvérisation
Phénols	- Désinfection des surfaces et du matériel de soins	Gram + : +++ Gram - : +++ Mycobactéries : + Spores : - Virus : +/- Champignons : +	- Non sporicide - Très irritant pour la peau	- Corrosif pour le caoutchouc et certains plastiques - Néfaste sur le plan écologique		- Large spectre d'action - Facile à associer avec un détergent - Peu inactivé par mat. organiques

Le tableau suivant donne quelques exemples de produits de substitution

Utilisation	Danger	Produits de substitution
Produits pour vaisselle	Détergents composés d'agents nettoyants irritants pour la peau et pouvant provoquer crevasses, dessèchement et allergies.	Savon de Marseille ou savon noir. Cristaux de soude : détachent et redonnent de l'éclat aux verres (trempage avec de l'eau chaude, aux casseroles et poêles (couche de cristaux + eau bouillante).
Produits pour laver les vitres	Contiennent de l'ammoniaque et peuvent déclencher des irritations des voies respiratoires. L'exposition prolongée est encore plus dangereuse.	Papier journal froissé avec du vinaigre d'alcool dilué dans l'eau.
Produits pour laver le sol	Peuvent être toxiques ou provoquer des irritations, voire des allergies respiratoires.	Mélange d'eau et de vinaigre blanc, ou savon de Marseille. Si le sol est vraiment très sale, utiliser un produit multi usage d'origine végétale.
Eau de Javel	Ne nettoie pas, mais décolore et désinfecte (inutile de l'utiliser comme détergent). Son utilisation excessive ou imprudente peut provoquer des maux de tête et des nausées, des brûlures aux yeux et sur la peau.	Cristaux de soude, savon de Marseille, savon noir, vinaigre d'alcool, citron.

Source: Nettoyage & Produits d'entretien - ABBET

MATERIALEN

Source: Shelter Medicine for Veterinarians and Staff, 2013

Vloer

Beste: Beton, terrazzo/granito, gelaste rubbervloeren
Beter: Gerecycled rubber, linoleum, kurk/rubber, coatings
Goed: Porseleinen tegels
Acceptabel: Tapijttegels
Onaanvaardbaar: Verf, epoxyverf, hout, vinyl

Muren

Beste: Stevig oppervlak, glas, hard getrouwd cement, pleister
Beter: Systemen met wandcoating
Goed: Betonblok met gepolijst oppervlak, porseleinen tegels
Acceptabel: Glasvezelversterkte panelen (FRP)
Onaanvaardbaar: Hout, geverfd wallboard, vinyl, wandbekleding, standaard betonblok

Plafond

Best: Bespoten cementious akoestisch pleister, pleister (katten), houten latten
Beter: Geverfd gips wallboard, akoestisch tegel (katten)
Acceptabel: Akoestisch tegel (honden)

JEZELF BESCHERMEN TEGEN DIEREN (ZOÖNOSEN)

- Handen wassen na elk contact, inclusief verzorging
- Vermijd het likken van het gezicht, de lippen
- Vermijden van de bezetting van menselijke bedden
- Gebruik gerechten gewijd aan dieren

L'hygiène de vie...

SOMMAIRE

PAGE	2	PRÉFACE
	3	LE GROUPE DE RÉDACTEURS : « Le trombinoscope »
	4	FICHE 1 - LAVAGE DES MAINS LORS DES ACTES DE SOINS NON CHIRURGICAUX
	6	FICHE 2 - LAVAGE DES MAINS EN SITUATION PRÉ-CHIRURGICALE PROTOCOLE GÉNÉRAL LAVAGE/FRICTION DÉSINFECTION DES MAINS PROTOCOLE GÉNÉRAL SAVONNAGE DÉSINFECTION DES MAINS
	10	FICHE 3 - CRITÈRES DE CHOIX DES PRODUITS DE NETTOYAGE ET DE DÉSINFECTION
	14	FICHE 4 - PRINCIPES DE NETTOYAGE ET DE DÉSINFECTION DES SURFACES LES ÉTAPES DU NETTOYAGE ET DE LA DÉSINFECTION DES SURFACES
	16	FICHE 5 - MARCHÉ EN AVANT
	18	FICHE 6 - HYGIÈNE DES « OUBLIÉS » DU QUOTIDIEN
	22	FICHE 7 - PRINCIPES DE NETTOYAGE ET STÉRILISATION DU MATÉRIEL DE CHIRURGIE MODE DE CALCUL DE FIN DE VALIDITÉ DE STÉRILITÉ
	26	FICHE 8 - PRÉPARATION DE L'ANIMAL ET ANTISEPSIE DU SITE OPÉRATOIRE PRÉPARATION DU SITE CHIRURGICAL VERSION CANINE PRÉPARATION DU SITE CHIRURGICAL VERSION EQUINE
	32	FICHE 9 - GESTION DES DASRI : DÉCHETS D'ACTIVITÉS DE SOINS A RISQUES INFECTIEUX TRI DES DÉCHETS D'ACTIVITÉS DE SOINS
	36	FICHE 10 - POINTS DE VIGILANCE EN PRATIQUE ITINÉRANTE
	40	FICHE 11 - RÈGLES D'HYGIÈNE LORS D'HOSPITALISATION BIOSÉCURITÉ DANS LES ÉTABLISSEMENTS DE SOINS BIOSÉCURITÉ DANS LES HÔPITAUX POUR VEAUX MALADES
	42	FICHE 12 - SENSIBILISATION DU PUBLIC - VALEURS COMMUNICANTES BIEN VIVRE AVEC LES ANIMAUX DE LA FERME... Quelques notions d'hygiène BIEN VIVRE AVEC UN ANIMAL DE COMPAGNIE... Quelques notions d'hygiène BIEN VIVRE AVEC SON CHEVAL... Quelques notions d'hygiène
	48	FICHE 13 - TRUCS ET ASTUCES - MISE EN GARDE
	50	FICHE 14 - AUTOÉVALUATION
	64	FICHE 15 - POUR EN SAVOIR PLUS....

fiches roses : les fondamentaux **fiches bleues** : les basiques **fiches vertes** : les procédures techniques

VACCINATIE

- Weerstand tegen verworven ziekten

passief (antilichamen die « ready-to-use » zijn
via de biest, trans-placentair, serul, bepaalde entstoffen
(vb. bij de mens: tetanus, tijdelijk)

actief, als reactie op een entstof (permanent)

HINDERNISSEN VOOR EEN GOEDE IMMUNISATIE

- interferentie met maternale antistoffen
- imuundeficiënte individuen (bvb katten: FIV)
- duur vooraleer de immuniteit optreedt
(bvb: 1 tot 7 dagen of meer voor levend verzwakte vaccins)
- verlengde duur vooraleer de immuniteit optreedt voor geïnactiveerde (dode) vaccins
(bvb: 1 week na het toedienen van herhalingsinjectie)
- variabele effecten van vaccinatie op dieren die de ziekte incuberen
- lichte klinische tekenen bij intranasale vaccinatie (bvb.: kennelhoest)
- latente drager virus
- minder dan 100% doeltreffendheid
- immuniteit voorkomt niet de virale vermenigvuldiging
- gelijktijdige antibioticumkuur
- stress

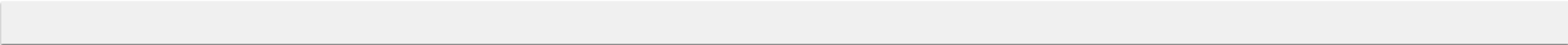
Vaccinatie van puppies : **Immuun gat**

kwetsbare periode voor puppies waarin hun weerstand zich niet kan ontwikkelen door de aanwezigheid van maternale antistoffen

*Vaccinatie ondoeltreffend op 12 weken voor 10% van de puppies
vanaf 16 weken 99% van de puppies ontwikkelen immuniteit*

EXTERNE PARASIETEN

De voornaamste parasieten bij de hond (digestief)

DIEREN KIJKEN

WANNEER?

- willekeurig en tijdens de maaltijd
- contact veroorzaken

WAT?

- verschillende gedragingen (spelen, verzorgen, voeden, rusten ...)
- lichaamsconditie (overgewicht, uiterlijk, openingen, ...)
- uitwerpselen (consistentie, kleur, inhoud, afwerking)

STRIJDEN TEGEN ONGEDIERTE

- Identificatie van ongedierte (ratten, muizen, insecten, vogels, ...)
- Lokaliseren van vallen, lokaas, materiaal (specifiek voor de soort!)
- De frequentie van behandelingen, de aard en de toepassingswijze van producten noteren alsook de voorzorgen die te nemen zijn bij het manipuleren en toepassen van deze substanties (technische en veiligheidsfiche), de persoon verantwoordelijk voor de toepassing
- ! **Zoönosen**
(urine knaagdieren: leptospirose, uitwerpselen knaagdieren: toxoplasmose)

OVERIG

- kwaliteit van drinkwater (citerne, buizen, ...)
- gezondheid van mensen (griep, drager)
- persoonlijke hygiëne (haren vastgebonden, juwelen, kledij, handen)
- koude of warme keten
- afvalbeheer: sorteren, gevaarlijk, bedding en kattenbakvulling, kadavers, afvalwater
- manipulatie van voorwerpen/dieren
- individuele protectie (handschoenen, maskers)
- collectieve protectie (voetbadjes)

PAUSE 2

SOCIAAL GEDRAG, RELATIES MET DE MENS, HUISVESTING

Socialisatie, Familiarisatie, Omgevingsstimulering

27.04.2007 – K.B. ERKENNING EN HANDEL

De dieren op een gepaste manier huisvesten :

- Voldoende ruimte om zich voort te bewegen
- Rekening houden met het specifiek gedrag van de diersoort
- Een monotone omgeving vermijden
- Stevige constructie, geen mogelijkheid tot ontsnappen, weerstandig tegen slecht weer
- Materialen waar het dier zich niet aan kan bezeren en dewelke niet toxisch zijn
- Temperatuur en vochtigheid aangepast aan de noden van de dieren
- Natuurlijke alternering dag/nacht (natuurlijke of artificiele belichting 7/7d)
- Controle 2x / dag en onmiddellijk ingrijpen indien gezondheids- of gedragsproblemen
- Manipulaties zachtvaardig en bekwaam, interacties tijdens de dag

→ Fiches ter beschikking per diersoort

ASIEL – FOK – HANDEL : STRESS LIMITEREN

De dieren toelaten zich aan te passen aan situaties:

- Zich kunnen verstoppen
- Al dan niet in contact kunnen treden met soortgenoten
- Al dan niet in contact kunnen treden met de mens
- Zich niet bezeren
- Diersoorten niet mengen (ratten en muizen scheiden, honden en katten. Geen enkel contact, van welke aard ook.)
- Rustige plek, stil, geïsoleerd
- Dagelijkse routine (voorspelbaar, anticipatie)

Controle en voorspelbare aard van de omgeving

gebaseerd op de cognitieve capaciteiten van de dieren:

- Keuzes maken inzake gedrag
- Voordeel halen uit eerdere ervaring
- De gevolgen van een actie voorspellen

Vb.: het ogenblik van de voedselbedeling controleren
sociale contacten (frequentie, duur)
toegang tot een buitenruimte

- - Bron van stress: controleverlies, geen enkele controle
- Bron van frustratie en verveling: totale voorspelbaarheid

DE BEOOGDE DOELEN

1. Uitlokken van de uiting van normale gedragingen

Vb: zich verstoppen / zich isoleren van anderen voor een kat

2. Verminderen van de uiting van abnormale gedragingen/ stereotypieën

Vb: ronddraaien in de kooi / continu blaffen voor een hond

3. Een goede relatie met de mens opbouwen/onderhouden

Betere integratie in het mensenleven

Minder agressiviteit tgv de mens

EVALUATIE PROCEDURE VAN DE VERRIJKING

Is de verrijking aangepast aan de dieren? Daarvoor moet men hetvolgende weten:

- 1. De sociale structuur van het dier?
solitair, in kudde levend, gemengd, uniseks, ...
- 2. Gebruik van de grond/bodem en van de hoogte?
- 3. Fysieke activiteit, verplaatsingen ?
afstand, frequentie, afstanden, ...
- 4. Gedrag en voedingsregime ?
predatie/prooi, frequentie en duur van de maaltijden,
manieren om voedsel te zoeken, afwisseling van het voedsel,
invloed van het voedsel op het eetgedrag

SOCIALISATIE EN FAMILIARISATIE

- Het tot stand komen van relaties met andere levende wezens
 - Door ervaringen (leren)
 - Door blootgesteld te worden aan andere dieren
 - Komt makkelijker tot stand op jonge leeftijd
 - Geheugen van negatieve ervaringen!

Er wordt anders omgegaan met jonge dieren (ontdekken alles, zijn snel onder de indruk) dan met volwassen dieren (hebben al (verkeerde) zaken geleerd, moeten gecorrigeerd worden, in de hand gehouden worden,...)

EVALUATIE VAN DE SOCIALE OMGEVING

- **Voordelen van een partner bij de sociale soorten:**
 - stimulerende factor
 - creëert doorlopend nieuwe en onvoorzienbare situaties waarop het dier moet reageren
 - verhoogt de waakzaamheid en het verkenningsgedrag
 - verschaft verstrooiing, bezigheid, veiligheid
 - verzacht door haar/zijn aanwezigheid de antwoorden op omgevingsstress
- **Belang van de stabiliteit van de groep**
 - vooral indien er een sociale hiërarchie is
 - elke wijziging induceert amplitude stress, variabel naargelang de omstandigheden

EVALUATIE VAN DE SOCIALE OMGEVING

Oplossingen indien het dier alleen is:

- Zien/horen van soortgenoten (zonder fysiek contact)
- Contacten met een andere soort:

- mensen

vb: 6 min. /week menselijke aanwezigheid → sign.
vermindering van stereotypieën bij geïsoleerde rhesus
aapjes
(Bayne et al, 1993)

- andere soort (zie video's)

- Stimuleren met radio of televisie – Aanleren (idealerweise, onder controle van het dier, gevarieerde inhoud, zoniet gewenning, niet de ganse dag)

EVALUATIE VAN DE FYSIEKE OMGEVING

Omvang van de leefomgeving :

- gespecialiseerde zones voor voederen, rusten, ontlasting
- comfortgedragingen toelaten

zich kunnen rechtzetten op de achterpoten

zich kunnen uitrekken

de nageltjes kunnen afslijten

Complexiteit van de leefomgeving:

- permanente of tijdelijke structuren
rotsen, platformen, schuilplaatsen, boom-stammen, takken, aanplantingen, waterpunten, stoffen, karton, kannen, houtblokken, oefenwielen, buizen, stalstro,
- compartimenten met tijdelijke toegang (rotatie) of gespecialiseerde zones in de leefomgeving (waterpartij, schuilplaats, ...)

→ laat toe de omgeving te controleren via het gebruik van schuilplaatsen, nestkasten, materiaal voor nesten, pijpen, platformen

→ laat toe om te verkennen, de locomotorische en visuele activiteit te stimuleren (dieren spelen)

GEDRAG EN NUTRITIONELE BEHOEFTE

Algemene presentatie

27.04.2007 – K.B. ERKENNING EN HANDEL

Onderafdeling 2. - Verzorging van de dieren en beheer van de inrichting

Art. 5. § 2. De dieren beschikken permanent over drinkbaar water. Er wordt hen voldoende voeder verstrekt dat aangepast is aan hun leeftijd, gewicht en activiteitsniveau, evenals aan hun specifieke behoeften.

Niet opgenomen en bevuild voeder wordt regelmatig verwijderd en drinkwater wordt geregeld ververs

VOEDSELGERELATEERD GEDRAG

Zoektocht naar, herkenning en ingestie van
voedsel

* **honger** = fysiologische toestand, brengt voedselgerelateerd gedrag op gang

* **eetlust**

= verlange naar voedsel, psychisch, aangeleerd, sensoriel

* **spontane ingestie**

= hoeveelheid voedsel opgenomen ad libitum

* **verzadigdheid** = fysiologische toestand, evaluatie van de ingenomen
hoeveelheid door het aanleren

- Drankopname: afhankelijk van het gehalte aan water in het voedsel en het leren gebruiken van de waterverdelers
 - als dieren ziek zijn, eten en drinken ze minder of weinig
=> snel deshydratatie
-
- opname van medicatie via deze weg belemmerd
- als wijfjes drachtig zijn of zogen
als jongen in groei
=> verschillende voedsel- en drankbehoeften

FACTOREN DIE HET VOEDSELGERELATEERD GEDRAG PERTURBEREN

- * het niet beschikbaar zijn van voedsel
absoluut (niet genoeg) of relatief (bvb **te fijn gras**)
 - * saturatie van het spijsverteringsstelsel
als weinig geconcentreerd voeder
 - * smakelijkheid
goede of slechte smaak, aangeleerd
- leiden tot obesitas of uithongering**
- * voedselgerelateerde gewoonten
moment en frequentie van de maaltijden
 - * omgevingsfactoren
beschikbaarheid van water, roofdieren, klimaat,...
 - * sociale factoren
 - sociale facilitation : alle dieren eten op hetzelfde tijdstip
→ competitie of overeten

NUTRIËNTEN

Voedsel of ingredient : primaire materie samengesteld uit meerdere nutriënten, gebruikt om een rantsoen samen te stellen (vb: vlees)

Nutriënt : chemische stof bruikbaar door levende cellen (**carbone**, oligo-elementen) of opneembaar zonder voorafgaande digestie (glucose, aminozuren, ...)
(Vb: proteïnen, suiker (vezels), vetten (en vetzuren), mineralen, vitaminen, water)

EEN VERSCHILLENDE VOEDING VOOR ELKE LEEFTIJD

Naissance

Idéal: lait maternel

Croissance

Besoins spécifiques

Liés à la croissance

Liés au gabarit

Adultes

Besoins spécifiques

Liés à la race

Liés au mode de vie

Liés au gabarit

Liés aux sensibilités

Mature/Senior

Adaptations des besoins en fonction de l'âge et des sensibilités

TE VERMIJDEN FOUTEN

- **een kat voederen met hondeneten**

 - tekort aan taurine, %eiwitten ontoerijkend

- **slechte bewaring voedsel:**

Sources vitamine D

 - ranzig worden van vetten (door warmte, licht, zware metalen zoals koper en ijzer) → toevoeging van anti-oxydanten in het rantsoen

 - verlies van de smakelijkheid van voeding

- **Mineralen :**

 - ratio Ca/P altijd < 3 (1,5 voor onze huisdieren)

 - Vitamine D nodig om Ca en P op te nemen

 - (beenderen, tanden, functioneren van het organisme)

- **Vitaminen :** geven van Vit. C voor cavia (groenten, vers fruit, supplementen)
(aangemaakt door de lever bij kat en hond)

BIJZONDERHEDEN VAN DE DIERSOORT: HOND

- Aantal maaltijden: 2 à 3 / dag (! maagtorsie, obesitas !)
- solitaire jacht of in meute (geen dreigingssignaal !)
 - sociale facilitatie en samenwerking
 - wijziging van roofgedrag door domesticatie
- Snelle ingestie, grote hoeveelheid, weinig kauwen
 - vb wolf: neemt 20% van zijn gewicht op in 1 maaltijd!
- dieet eerder omnivoor dan carnivoor
- Hoeveelheid : **Set Point**
 - voor 15 Kg lichaamsgewicht : droog voer : 200 à 350 g/dag
 - nat voer: 850 à 1000 g/dag
- Eiwitgehalte: volwassen hond: 18%
 - hond in groei: 30 à 36%
- ontzegging van voedsel gedurende 1 week: weinig effect
(honden hebben 2 maanden vasten overleefd !)
- Dominantie: geeft prioritaire toegang tot voedsel

BIJZONDERHEDEN VAN DE DIERSOORT: KAT

- frequentie: 7 tot 20 maaltijden/24u, ad libitum
- jacht **à l'affut, à l'approche** (ook spel)
 - efficiëntie : 3,4 tot 12,3 pogingen per vangst
- strict carnivoor (hoge behoefte aan eiwitten)
 - complementeren met vitamines (Vit A, PP, D, Thiamine =B1)
en aminozuren (waaronden Taurine, Arginine)
en vetzuren, en eiwitten, ...
- Olfactieve herkenning daarna op smaak (coryza)
- Geen perceptie van zoete smaak
- Geen capaciteit om lactose te verteren (gee koemelk)
- Hoeveelheid : **Set Point**
 - voor een volwassen kat van 3 – 4 kg:
 - * nat voer: 200 à 250gr/J (van 25 —volwassen tot 35% eiwitten-jong)
 - * droogvoer: 65 à 75 gr/J
- geen voedselgerelateerde hiërarchie

BIJZONDERHEDEN VAN DE DIERSOORT: KNAAGDIEREN, KONIJNEN, CAVIA'S

- herbivore soorten
 - gevarieerd dieet: planten, gras, schors, jonge kiemen, knoppen, struiken, graan, groenten, fruit ...
 - houden voedsel met voorpoten vast (niet konijn)
-
- actief 's nachts vnl. of bij schemer (adaptatie mogelijk)
 - gewassen worden fijngemalen door de snijtanden (continue groei) en kiezen (konijnen: intens kauwen: 120 bewegingen/min)
 - voedsel om op te knabbelen
 - Coprofagie (knaagdieren), caecotrofie (konijnen)

CONCLUSIE

Dieren goed verkopen is een verantwoordelijkheid

Het 'goed verkopen' van dieren is een verantwoordelijkheid

Dieren zijn gevoelige en bewuste wezens met emotionele en cognitieve capaciteiten, in staat op pijn te voelen en te lijden

CONCLUSIE

- Zijn er nog vragen?
- Stuur ze door naar :

- bienetreanimal@environnement.brussels
- dierenwelzijn@leefmilieu.brussels

Bedankt voor uw aandacht!